

ՏՐԱԿԱՆ ԳԵՂԱՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԳԻՐ

Դաշնադրական Դատարանական և Զոհաբերական:

ՀԱՅԿԱՆ ԳԵՂԱՐԱՆԻՔ

ԳԵՂԱՐԱՆԻՔ

ՀԱՅԿԱՆ ԳԵՂԱՐԱՆԻՔ 1841

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

15 Հունիս:

Այս վերջի օրերս քաղաքականությունը (փոքր թիվային) վերաբերեալ երևելի անցք մը չեղաւ մայրաքաղաքի մէջ. հիմնական հիմայ տոմսն բան կատարեալ հանգստութեան մէջ է, ու խորհրդով զոյն Վարանք զանազան գաւառներէն առած լուրերը շատ հաճելի են, որովհետեւ կը ստուգեն թէ բարեկարգութիւնը և հանգստութիւնը հաստատուած են ան կողմերը ևս՝ ուր որ խել մը չարագործ ու հաւատքի համար կայր նախանձաւորութիւն ունեցող մարդիկներ ջանք կընեն որ խռովութիւնը և անիշխանութիւնը տարածեն:

Ասոր համար (սամանեան) Տերութիւնն ալ մեծ եռանդով ու զովելի խնամքով մը բոլորովն վերահալ է հիմանկ, որ ալ աւելի հարկաւոր բարեկարգութիւններ մուծեն ներքին կառավարութեան մէջ, որպէս զի իր իշխանութեան տակը եղած բոլոր ժողովուրդները հանգիստ կեանք վարեն ու երջանիկ ըլլան:

Ամսու 9 ին՝ Սահմանադրութեան հիմունքները, ինչպէս որ ծանուցած էինք. հետեւեալ օրը խորհրդով Վարանք զանազան գաւառներէն Վսե. Վարաքոսին և ուրիշ պաշտօնատարներուն այցելութիւն ընելու, ընկերութեամբ Սահմանադրութեան մասին Վսե. Վարաքոսին ներքին քարտուղարն է: Եւստ պատուով ընկերութեան զինա բոլոր մեծամեծ պաշտօնատարները:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆԻՔ

Չինիմալիի աֆիօն քաղաքները:

Եւստ Վարանք՝ որ քարտուղարի պաշտօնով անգղիացեաց նաւատորմիցին հետ Չինիմալիի խորհրդակցաւ, մտերմ պատմութիւն մը հրատարակեց Վսե. Վարաքոսին, անգղիացիներուն առջին պատերազմին վրայով չինացեաց գէտ: Եւստ պատմութեան մէջ կը կարգացի հետեւեալ մասնաւոր պարագաները աֆիօն քաղաքներուն վրայ:

«Վենկափորի մէջ շատ կերպ հետաքրքրական բաներ կան, որոնց մէկն ալ աֆիօն քաղաքներն են: Սոսկալի տեսարան մըն է ասիկա, թէպէտ առջին անգամը գինով մարդուն պէս որն որ իր մոլութիւնովը անասնոյ կերպարան կը մանայ, այնքան զգուշանք չի տար տեսնողին. բայց աֆիօն քաղաքին թմրութեան մէջ քիմիքաւ ըլլալը, ու անգղայ քնոտութիւնը աւելի գարշելի կընեն զինքը քան

կիսք կի օրը Վերաբեր վաշային քովը դնայ, անկէջ նաւարանը (թէրսիանէն) երթալով ինչ որ տեսնալու արժանի բան կար բոլորն ալ աչքէ անցուց:

Երեկոյն օրն ալ պատիւ ունեցաւ Վհափառ Վհափառն ներկայանալու, որ շատ քաղցրութիւն և մարգարտութիւն ցըցուց անոր:

Այնքան հինգըթի՝ Վ. Վհափառութիւնը թօփաբուրի արքայական պալատին հիւանդանոցը այցելութիւն դնայ ու շատ հաճեցաւ անոր բարեկարգութեանը:

Հետեւեալ օրը Վնաւուտ գէղը միկիթը երթալով անկէջ ուղղակի Վ. Վարաքոսին Վհափառ վաշային ամարանոցը դնայ ու մինչև իրիկուն հոն կ'ընայ. երբոր ետ կը դառնար իր պալատը, եղիպատական շողենալով Վ. Վարաքոսին, իսկոյն զրօշակիւ լով զարգարած՝ քանք մէկ թնդանօթ նետեց:

Անգղիայի վաճառականներուն առևտուրը օր ըստ օրէ շարունակ սե ծովու մէջ, Վնգղիայի տեղութիւնը Սամոն քաղաքը ևս հիւպատոս մը գըրաւ, ուր որ մինչև հիմայ հարկաւոր սեպած չէր իր կրօնական զործակալ մը խրելու:

Մ. Վ. օրէն աւստրիացեաց ընդհանրական հիւպատոսը Վհափառութեան, գաղղիական շողենալով ճամբայ կ'ըլլայ ասոր որ նոյն քաղաքը երթայ իր պաշտօնը վարելու համար:

Մ. Վ. Ետեպուրկ առաջին Թարգմանը Վոստանդուսուրը Վատրիայի գեսալանին, Հալէպու

թէ գինովին տղեղութիւնը: Եւստ բանէն աւելի մարդուն գութը կը շարժի երբոր կը տեսնայ աս զբաւոր թոյնը որ զործածողին այլանդակ կերպարանը, դեմած երեսը ու մ'ընցած աչքերը:

«Վարաքոսին մէջ տեղը եղած փողոցը խիստ շատ աֆիօն ծախողի խանութներ կան. իրիկուն գէտ երբոր ցորկեալն աշխատութիւններէն կը խալըսին, կը նային որ մէկ մեծ րազմութիւն մը թշուառ չինացեաց կը վազեն կուգան հոս, որ իրենց զգուշի բաղձանքին լեցունեն: Եւստ սենեակներուն մէջ՝ ուր որ կը նստին ու աֆիօն կը քաշեն, տեսակ մը յայտէ նստարաններ կան չորս գին, որոնք կը թնդեն տեղ ալ ունին գլուխին դընելու համար: Եւստ քաղաքին ծխաբարձի եղեգն (խամըշ) մըն է, որուն տրամագիծը մէկ ըմամատի չափ է. տվենակին (լիւլէին) ծակը՝ ուր տեղ որ աֆիօնը կը դնեն, գնդաւանը (թօփուրի) գլխէն աւելի լայն է: Եւստ զորսը (էգան) քաղցրահոտ անուշիկեղծով կը պատրաստեն. ու թիւ մը լինելով կը լեցնի ծխաբարձը, որն որ մէկ երկու

հիւպատոս կարգեցաւ իր տեղութիւնէն:

— Եղիպատական շողենալով Վհափառ կուգաւ, մօտ օրերս Վ. Վարաքոսին պիտի դառնայ, արարացի ձիեր ու ռնդեղծիւր (կերկետան) մը բերելու համար հոս, որոնք որ Վհափառ Վ. Վարաքոսին ընծայ կը խրէ: Եւստ Վհափառութեան (սամանեան) լինելու պիտի:

— Կըսուի թէ Վարանք Վսե. Վարաքոսին Վհափառ փաշան, օգոստոսի վերջի օրերը պիտի մեկնի ասիկէ՝ Վարաքոսին երթալու իր գեսալանութեան պաշտօնը վարելու համար:

— Պատերազմական շողենալով անգղիացեաց փոքր թիվային անուն, ամսու 10 ին հասնելով բերաւ հոս Վ. Վարաքոսին անգղիացեաց գեսալանը Պարակաստանի, և Վ. Վարանք ընդհանրական հիւպատոսը Վհափառութեան:

Երեկ Վ. Վարաքոսին շարունակեց իր ճանապարհը վերայիցալ շողենալով թօփալիզն երթալու:

— Վսե. առաջ ծանուցիք թէ Վարաքոսին Վ. Վարաքոսին մէջ քանի մը ժամուախտի դիպումներ պատահեցան. բայց հիմայ կատարեալ մաքրուած ըլլալով՝ պարտինք շնորհակալ ըլլալ Վնոցութեան հողաբարձուին կանոնաւոր զգուշութիւններուն համար:

— Մ. Վ. Վարաքոսին՝ որ Հոնաւտան պիտի գառնայ, անցած շաբաթ օր Վհափառ Վհափառն ներկայացաւ, ընկերութեամբ Վ. Վարաքոսին որ հիմակու հիմայ անոր պաշտօնը պիտի վարէ:

— Վարաքոսին գործոց պաշտօնատար Վհափառ փա

անգամ քաղաքներն պէս կը լըմնայ, ու անոր ծուխը սաստկութեամբ մը թոքին (ճերմակ ձիերին) կանցնի, որպէս թէ Հնդկաց քուքան քաշած ըլլար: Եւստ սկսողն մը համար մէկ կամ երկու ծխաբարձը բաւական չափ մըն է, բայց սորված մարդը կրնայ երկարատեւ քաշել: Եւստ մէկ նստարանին գլուխը մէկ մէկ պղտիկ կանթեղ կան, ուսկից կը վառեն իրենց ծխաբարձը աֆիօն քաշելու առանձին. ու որովհետեւ շատ գոգարին է նորէն լեցնել ու ինչպէս որ պէտք է նէ բանեցընել, անոր համար միշտ մէկ պատասաւոր մը կը կենայ քաղաքին մօտ: որ աս գոգարութիւններուն մէջը իրեն օգնէ:

«Վ. Վարաքոսին գոգարութիւնը սորվողին քանի մը օր միայն բաւական է, թէ որ չափէն աւելի բանեցընէ, որ գէշ գեղեցութիւն մը պատէ անոր երեսը, երկարատեւ հիւանդութիւն մը քաղաքի պէս, ու աչքերը չլացընէ. անանկ որ մէկ երկու ամիսան կամ երեք ամիս ալ մէկ երկու շաբաթան մէջ, խիստ պնդակաղմ ու քաղաքող անձը՝ անմիտ մարդու մը կը փոխի, որն որ մեռելի ոսկորներէն ա-

շան և Բարձրագոյն իրանը առաջին թարգման Սալ-
ֆէզ Էֆէնտին ներկայ գտնուեցան անոնց հետ :

— Փոխֆէմա շոգենաւով անգղիացի ճարտարա-
պետ մը եկաւ : որ կըսէի թէ Բնագիտի տէրութեան
կողմանէ խրկուած է : անգղիական դեսպանին պա-
լատէ նորէն շինելու համար :

ԶԱՄԻՆՈՒՆԻՒ

25 Յուլիս :

Հանգուցեալ Տէր Յովհանն Սարգսեանին Ռսկի
Վար անուն գիրքին տպագրութիւնը կատարվեցաւ
Սուրբ Մեսրոպեան մեր գաղտնի տպարանը : Յիշ-
եալ չարաբերական աշխատանքութիւնը որ Հայ-
աստանին Ռսկի Վարուն այսինքն անմեղութեան ժա-
մանակին վրայոք գեղեցիկ ու բանաստեղծական ու-
ճով կը խօսի : 470 երես է : ութը ծաւ մեծ թերթ
աղանդ թղթի վրայ : Կը յուսանք որ բոլոր ուսում-
նասէրները փախագանօք պիտի գնոյ առնեն աս նո-
րաորիս գիրքէն : որն որ Եղմիր Սուրբ Մեսրոպե-
ան գաղտնուի, ու կոստանդնուպոլիս Վսմա ալ-
թին ճէպէլ աքտար խանը Բէշումալճեան յարգի
Վեորդ աղային գրատունը կը գտնուի : Յիշեալ
գիրքին որոշեալ գինը 20 դուռուշ է տաճկի ըս-
տակ :

Կաղանք հայոց ազգին տպագրական տրհես-
տին տեղեակ եղող անձինքները : մանաւանդ Կոս-
տանդնուպոլսոյ երեւելի և վարժի տպագրատունե-
րը : որպէս զի հաճեցին ներդրումը ըլլալ եթէ
տպագրութեան վերաբերեալ շատ սխալանքներ ու
պակասութիւններ կը գտնուին յիշեալ աշխատա-
րութեան մէջը : Բանդի յայտնի է ամենեցուն որ ա-
սիկո երասարդի պտուղ է նորահաստատ մեր տպա-
րանին : յոյսերնիս հաստատ է : որ քիչ ատենին մէ-
ջը թէ Սուրբ Մեսրոպեան գաղտնի տպարանը և
թէ Երշայր Վարսատեանին տպարանը ալ աւելի
կատարելագործութիւններ պիտի ստանան : ու աս
բանին համար ըստ ամենայն մասին ձեռքնէն է
կածին չափ աշխատելու ենք հայոց ազգին պայծա-
ռութեանը համար :

Ենչու ինչու չափանք յայտնի է բարեսէր հասարա-
կութեանը մէջ խորին երաստագիտութիւնը որ կը

պարտաւորինք թրեւտու աղնուական Բեւեան Վը-
րիգոր աղային իրեն պէսպէս բարերարութեանը ու
ազգասիրութեանը համար : որոնց շնորհքը անգա-
ղար կը վայելենք հայազգի գմբուսացիքս : Սակայն
առաքինութիւնը ըստ ինքեան գովելի ըլլալով : ա-
նոր բարի համար չունի կարօտութիւն մեր տկար
հրատարակութեանը : Բայց և այնպէս նախանձա-
ւորութեան բարի օրինակ ըլլալու համար : պարտք
կը համարենք մեզի հրատարակաւ շնորհակալ ըլ-
լալ յիշեալ Բեւեանին գովելի ու շնաշխարհիկ
ազգասիրութեանը :

Քանզի կրնանք հաստատել թէ գմբուսացի հայ-
երուն ունեցած բանասիրական եռանդը : վարժա-
րաններուն բարեկարգութիւնները և ուսումնական
քիչ շատ յառաջագիմութիւնը ըստ մեծի մասին ա-
նոր բարեսէր հոգողութեան ու ազգու յորդորանացը
շնորհքն է : մանաւանդ Սուրբ Մեսրոպեան տպա-
րանին բարեկարգ գործադրութեան պատճառը նոյն
ինքն յիշեալ Բեւեան է : որ յորդորեց մեզի ազգասի-
րաբար : որպէս զի աշխատութիւնը յանձն առնելով
տալէլ տանք վերոյիշեալ Ռսկի Վար ըսված գիրքը
իր յատուկ ծախքով : որն որ արդէն ի լոյս ընծայ-
եցաւ ինչպէս վերոյիշեալսեալ ենք : որուն հեղի
նակին հանգուցեալ Տէր Յովհանն Սարգսեանին
վրայ ալ մանաւոր խնամք մը ունէր ըստ ամենայն
մասին : Եւ այն խնամքը : կը յուսանք թէ : անոր ժա-
ռանգներուն վրայ ալ հովանի կը ըլլայ միշտ : որով
հետեւ արդէն իր մարգարէութեան նշանը ցոյց տը-
վաւ նորաորիս Ռսկի Վար գիրքին բոլոր օրինակնե-
րը անոնց ընծայելով :

Երշայր Վարսատեան ներկայ մեր օրագրու-
թեանը հաստատուելուն ու աս աստիճան ամեն տեղ-
յարգութիւն գտնաւուն սկզբնական պատճառը մի թէ
նոյն ինքն յիշեալ աղնուական ազգասէրը չէ՞ մի : որ
ամեն կերպիւ անդադար հոգ տանելով անոր ազգ-
օգուտ յառաջագիմութեանը համար հարկաւոր եղած
խնամքը միշտ պակաս չի ընէր : յորդորելով ազգա-
սիրութեան և ուրիշ գմբուսացի մեծապատիւ հայ-
ազգի աշաները : որ թրեւտ կը բնակին հիմակ
թէպէտ և անոնց գովելի հայրենասիրութիւնը յոր-
դորանքի կարօտութիւն չունի : որովհետեւ երբոր
ազգին պայծառութեանը համար դործ մը հանդիպե-

լու որ ըլլայ : սիրով կը կատարեն :

Մտերիմ սրտիւ կը բարեմաղթենք : որպէս զի
նոյն ազգասիրութեան և միաբանութեան հոգին Կոս-
տանդնուպոլիս ըլլող մեր բաղնաթիւ հայերուն մէջ
ալ ևս առաւել տիրէ : որով անշուշտ քիչ ատե-
նէն ետքը մեր ազգն ալ լուսաւորեալ ու բարեկիրթ
ազգերուն կարգը կանցնի : ալ աւելի յարգ ու համա-
լուծ ունենալով անոնց մօտը :

Մեծապատիւ Սարգսեան Կակոբ ողան աս շա-
բաթ իրեքշաբթի օրը իր վերժարանին մանուկ
րոպէս այցելութիւն ընելու գնաց : ուր տեղը եղած
հարուր յիտուն հոգիի չափ աշակերտութիւններուն ըստ
կարի յառաջագիմութիւնը ու դպրատունին ըստ ա-
մենայն մասին բարեկարգութիւնները տեսնելով
շատ ուրախացաւ : Բազմաթիւ գերատեսն հո-
գիէ մը շարժելով հաճեցաւ նոյն ինքն ամեն մէկ
աշակերտութիւն ձեռագործ բանվածքը : կաղաւ-
ու գիրք նայիլ ու ամենուն ալ ըստ արժանեցն ըն-
ծայ տրվաւ : մէջնին բարի նախանձաւորութիւն
ձգելու համար : Եւ մանապէս վարժապետին ու վար-
ժապետուհիին վայելուց պարգևներ շնորհելով յոր-
դորեց : որպէս զի ալ աւելի հոգ տանին աշակերտու-
հիներուն յառաջագիմութեանը համար :

Յիշեալ մեծապատիւ Բղային իր հայրենակից
ներուն համար բրած մարդասէր ու շնաշխար-
հիկ բարերարութեան շնորհակալութիւնը ու-
րիշ կերպիւ չենք կրնար հատուցանել : Բայց միայն
բարեմաղթելով վերին Կախախնամութեանը : որ
երկար ու խաղաղաւետ կեանքով միշտ յաջողութեան
մէջ անխորձ ու անտատան պահէ զնա :

Կորին Վսեմութիւն Սախո փաշան Եւրոպի նոր
միւշիւրը : անցած ուրբաթ օր Կոստանդնուպոլիսին
եկաւ : Բաղաքիս պատենէնքէն և նաւահանգիս-
տը գտնուող Էւրոպայի պատերազմական նաւերէն
աղջունցին զանկա թնդանօթներ նետելով :

Եւրոպի ընկերութեան աւստրիական շոգենաւ
որ ամսուս 12 ին Սիրա պիտի հասնէր Բեւեանի նա-
մակներով : դեռ չի հասած ան կողմն մեքենաները
մեծ վնաս կրեր են : ուստի մէջի եղած ինչքը և
նամակները անգղիացեայ շոգենաւերուն մէկը Բաղ-
րաս տարեր է : ուսկից յունաց կառավարութիւնը
վրան տուած է ան բաները Եղմիր և Կոստանդնուպո-
լիս խրկելու :

Չորեքշաբթի օր մեր ազգի երեւելիներէն քանի
մը անձինք : ինչպէս և սրբազան Բաղնուրդին կող-
մանէ ալ պատուաւոր բաժանայ մը : Եւ Եւսէ Բ-
ւրաւորիայի երրորդ ծովապետ պարան տի Պանտիէ-
ուային այցելութիւն գացին կոյսերական Փրէկաթը
Վէսեւէ կոչւած : շնորհակալ ըլլալու անոր՝ բոլոր
Եղմիրու հայոց ազգին կողմանէ : որ այնքան մար-
դասիրութիւն և խնամք ցոյցուց քաղաքիս բնակչա-
յը : այն սոսկալի կրակը մարելու աշխատելով : մա-
նաւանդ հայոց թաղը ազատելու համար : որն որ
անշուշտ մոխիր կը դառնար : թէ որ յիշեալ ծովա-

ւելի չափեր :

“ Ենչեարին է պատմել թէ որչափ նեղութիւն և չար-
չարանք կը կրեն աս թշուառները : թէ որ մէկը ուրելու
ըլլայ հրաժարեցնել զանոնք աս նողկալի մղութիւնէն :
որն որ շատ տարւոնէ ի վեր սովորութիւն ըրած են իրենց :
ու աս ալ անատենը միայն կրնայ ըլլալ : երբոր ան ստա-
ճանի մէջ կը գտնուին որ կարծես թէ կենսական զօրու-
թիւնն կըսկըտի արթննալ ու խնդրեն զուինին
կուգայ :

“ Իրիկան գէմ ժամը 9 ին : իրենց կորստեանը համար
չնեւած աներուն մէջ կը տեսնաս աս թշուառ մարդիքը
մեծ բաղնաթիւն մը : ամեն մէկը մէկմէկ տարբեր վիճակի
մէջ : որոնք ափսոսին գնալով թնդանէն առաջ կուգան :

Ոմանք ալ խնկի պէս կուգան իրենց անորոշակին
ընդունելու : որուն որ շատ մեծ աշխատութեանն է որ
ան մէջ այնքան համբերութիւն ըրած են : Ոմանք տա-
կաւին առջի ծխաբարձով գլուխին տաքցած ըլլալով
կը ծիծաղեն ու ամենեւեմ դուրս կը թափեն : ոմանք

ալ անոնց մօտիկ նստարաններուն վրայ պառկած են
անշարժ յետին թմրութեան մէջ ու քմծիծաղ : այնքան
ներդործեր է անոնց ափսոսը : որ ամենին չեն կրնար
տեսնալ իրենց բոլորաբեր եղած բաները : այլ կը մնան
այնպէս իրենց գորշիկ զուարճութեանը մէջ ինչու
վիզերին թաղած :

“ Եւ որքան վիճակին վերջի տեսարանը հասարակօրէն
տրեւն բաժնեւած առանձին սենեակի մը մէջ կը լլայ : որն
որ արժանապէս տուն մեռելոց ըսել կը վայել : ուր տեղ
Բեւեանին կը պառկին անշարժ մեծ թմրութեան մէջ
ընկածները : որն որ յաւիտենական քնոյ օրինակն է :
որուն պիտի հանգրային օր առաջ : որովհետեւ իրենց կոյր
կիրքը չեն կրնար զսպել :

((ասէնով : թրիկսդինօ :))

ԿԻՐԻՏ

պետին ներկայութեամբ և սիրտ տալով իր մարդիքներուն, կրակին առջև չառնելէր: Բարեւորութեամբ շատ սիրով ընդունեց իգմբուհայոց ազգը ներկայացնող յարգելիները: շնորհակալ ըլլալով անոնց երախտագիտութեանը և քաղաքավարական վարմունքին. ու ետ դառնալով տանը իրեն յատուկ փառաւոր նաւակովը ցամաքը խրկեց զանոնք: արտուաւոր օֆիցիալի մը ընկերութեամբ:

Հետեւեալ օրը՝ զաղլիսացոյ Բախարաւ անուն աւելիքի հրամանատարին և քանի մը յարգի անձինք և քահանայ մը շնորհակալութիւն տալու զային. ան ալ պատուով ընդունեց զայոյնները: ու մեծ հաճութիւն ցրցուց իգմբուհի հայազգի բնակչոյ դիւրազգած բնաւորութեանը վրայ:

Ենթադ շարժումն ահագին հրկիզութիւնէն վընաս կրող զգալի հայերուն օգնութիւն ընելու համար: քաղաքիս հայոց հոգաբարձուներէն քանի մը հոգի աշխատութիւն յանձն առին մարդասիրաբար, ու արժանաւոր տեղանք անձամբ երթալով բիւջաւո ստակ ժողովին: Բայց այն դումարը խիստ բիւջ ըլլալով կարօտ անձինքներուն վնասին համեմատութեամբ, անոր համար կը համարձակինք յորդորել Կոստանդնուպոլսոյ մեծօրտալի Բախարաւը ու երեւելի Բախարաւը որ հաճին մասնակից ըլլալու աս բարեգործութեանը, որովհետեւ ազգը միտք ունի խիստ չքաւորներուն ու տնայիններուն տունները կամ խանութները շինել տալ: Կոստանդնուպոլսոյ աղապետ Բախարաւը ու Բախարաւը շատ պարագանք ու մէջ իրենց ազգասիրութիւնը ցրցուցած են. ուստի կը յուսանք որ աս զգալի առիթին մէջ ալ մեր արժանաւոր գովութեանը ու շնորհակալութեանը իրաւունք կըստանան:

Ի՞նչ ըսված յունարէն օրագրութեան մէջ՝ Թիւ 275, հետեւեալ յօդածը կը կարդանք:

Թիւ 13 հունիս:

«Իմացանք որ՝ անգղիացոյ դեսպանը Յունաստանի յայտարարութիւն մը խրկել է հելլենական կառավարութեանը: Եւ օտուայու արտաքին իրաց պաշտօնատար Օրտ Բալմէրթօնի հրամանաւ, որով կը ծանուցանէ թէ, անգղիական կառավարութիւնը, որ շատանցիկ (սամանեան) հերոսութեան ամբողջութեանը ու հաստատութեանը համար հոգ կը տանի, չի կրնար հիմակ աղէկ աչքով տեսնալ Կիրիտու ապստամբութիւնը. և թէ իր դաշնակցութիւնը Բարձրագոյն Կրօնը հետ, կը պարտաւորէ զինքը ամենեւին օգնութիւն չտալ ապստամբներուն, որոնց համար ուրիշ բան չի կրնար ընել. բայց միայն պաշտպանել անոնց, կէտքը պատիւը, ու ստացած քննարկը: Եւ ի՞նչ ի՞նչ կը ծանուցանէ, թէ անգղիացի հերոսութիւնը տարմուծեամբ կը տեսնէ բարձրագոյն Կրօնը ու հունաստանի մէջ եղած անմիաբանութեան պատճառները, ու կը խրատէ Հիւլիսական կառավարութիւնը որպէս զի զաղլի ասկէ ետքը զանգատանաց առիթներ տալու, որովհետեւ յիշեալ երկու տերութեանց մէջը վեճ մը ըլլալու ատենը, Ենգղիայի հերոսութիւնը չի կրնար ասկէ ետքը միջնորդութիւն ընել բարեկամացնելու համար զանոնք:

Կաշտիա. 7 յուլիս: Եւստամբութիւնը վերջանալու վրայ է. այժմ միայն քանի մը հաղար հոգի մնացին՝ որոնք փախած են Սֆաքեայի լեռներուն վրայ. մնացեալները բոլորն ալ տեսնալով որ սատակ կը ջարդըվին, զէնքերնին վար դնելով հըպատակեցան: Եւ իրջին կռիւներուն շատ դժբաղդութիւն ունեցան ապստամբները, և մէկ ժամի չափ ալ կարող չեղան (սամանեան) զօրաց դէմ կենալու:

Եւ որքանի զործին այքան երկարեւուն պատճառը ուրիշ բան չէր. բայց Բախարաւի մասնաւոր խնամքը. վասն զի թէ որ նա ուղէր կրնար շուտով վերջացնել, ահամայ հաղանդեցնելով ապստամբները. բայց Բարձրագոյն Կրօնը հրամաններուն համեմատ չափաւորութիւնը ձեռքէ չի ձգելով՝ մեծ մարդասիրութեամբ վարվեցաւ անոնց հետ: Եւստամբ ամեն մարդ բարկացած է ապստամբներուն վրայ՝ որ յանգնեցան կերպ կերպ չարախօսութիւններ ընել անոր համար: Եւ հիմայ յայտնի երեցաւ որ Բախարաւ փաշան թէ որ ուղէր պատժել զանոնք՝ չէ թէ անանկ անգղութիւն կը ներդնէ որ համարձակեցան անոր վրայ խօսելու, այլ անոնց տէրութեան դէմ ըրած ապերախտութեանը փոխարէն արդար անաչառութեամբ կրնար բնաջնջ ընել զանոնք. բայց ուղէր որ Կրօնը Եւստամբութեան կամը կատարելով արիւնհեղութիւն չընէ. և ջանք ըրաւ որ առանց բռնութեան համոզելով և քաղցրութեամբ վարվելով հաղանդեցնէ ապստամբները:

Եւստամբներն անանկ կը կարծելի որ Բախարաւ փաշան որոշած է վերջացնելու աս գործը. և այս ալ կրտեն թէ խորհուրդ ըրեր է Սուլտան փաշային հետ՝ որ ամէն կողմէն ապստամբներուն վրայ յարձակին և չարաչար զարնելով զանոնք՝ բնաւ հանգստութիւն չի տան՝ մինչև որ յոյսերնին հատած հաղանդին: Եւ բանը իմանալով ապստամբները իսկոյն օտար տէրութեանց պատերազմի նաւերը մարդ խրկեցին որ կը կենան Սուլտանի նաւահանգիստը. և աղաչեցին նաւապետներուն որ օգնեն իրենց. անոնք ալ առջի բերանը թէպէտ ուղեցին միջնորդութիւն ընել, բայց ապստամբները անանկ խօսքերու անանկ բաներ պահանջեցին որ նաւապետները չընդունելով անոնց խնդիրքը՝ ետ կեցան միջնորդ ըլլալէն: Եւ անանկ կը կարծելի որ կրկին պիտի օգնութիւն կանչեն նաւապետները չափաւորելով իրենց խնդիրքը:

Եւ օրերս ձայն մը ելաւ քաղաքին մէջ թէ յունաց նաւերը որ քանի մը ատենէ ի վեր կը տեսնուէին աս ջուրերը հարը գտեր են հաղորդակցութիւն ընելու ապստամբներուն հետ, և անոնց օգնութիւն կրնան. բայց աս լուրը թէ և իրաւ ալ ըլլայ հոգ չէ. վասն զի ապստամբները անանկ վիճակի մը համար են որ աս կերպ օգնութիւններով հաղիւ կարող են քիչ մը երկարելու իրենց ընդգիւծութիւնը:

Հիմակու հիմայ Սուլտանի նաւահանգիստը իրենք հատ Ենգղիայի պատերազմական նաւեր կան. Պէմպո կողմէ մեծ նաւը, Բախ անուն Փրէկաթը և Վեսիվուս շոգենաւը. երկու հատ ալ Կաղլիական Փրէկաթներ կան Մէնեթը և Մարոմը. Տիտոս անուն Փրէկաթը ասոր մէջիցաւ Բախը երթալու:

Մեր յարգի թղթակիցը Պոմպոյու, իր մասնաւոր նամակովը՝ անցած ամսու 19 ին զրկած, հետեւեալ լուրերը կուտայ մեզի:

ՉԻՆԱՄԱՉԻՆ

«Երբէն լսած էք որ չինացոյ և անգղիացոյ մէջը եղած խռովութիւնը նորոգված է, որուն պատճառը չինացոյ խաբէբայութիւնը եղաւ:

«Դեռ կարեւոր լուր մը չառնիք ան կողմերէն, որով յայտնի է թէ յիշատակելու արժանի բան մը եղած չէ տակաւին. բայց պատրաստութիւնները նոր խռովութեանը համար միշտ կը շարունակվին:

«Բոմբոտոր Պրէմէրը հեռացաւ Կալիֆայէն 26 մայիսի, Բախը ըսեալ շոգենաւով, մէկ ամիս ան քաղաքը սպասէին ետեւ. ու այնքան ժամանակի մէջ նոր պատերազմի համար հարկաւոր եղած պատրաստութիւնները կատարեցան յիշեալ Բոմբոտորին անխնջ ջանքովը:

«Ստորասու մէջը եղած գործերն ալ ըստ բաւականին առաջ գացած են. Պէքը և (Կաղլի) տեղակալը հրաման տուած են քանի մը մասնաւոր զունդերու հետ երթալ ու ջուրիցը կոչած արքայական նաւը մտնալ: Եւստամբը հաղորդեց որ պիտի հրամայէ Ստորասու զօրքերուն՝ Չինացիներէ մէջ:

«Եւստամբ Սըր Ուիլիամ Պարկը Պոմպոյ համար չըլլալով՝ որովհետեւ Սուէզ է ու շոգենաւի կը սնրասէ: հարկ եղաւ Պոմպոյու նաւահանգէսին ձամբայ ելալը յարաւոր: Ստորասու կոչած շոգենաւը և ուրիշ երկու երկաթեղէն շոգենաւ Եւստամբին անունով պատերազմական նաւուն հետ պատրաստ են ձամբայ ելալու. չենք կարծեր թէ տակից ալ զօրք խրկելի, վասն զի հաղիւ թէ կը ներէ աս կողմերուն կացութիւնը նաեւ Պոմպոյէն զօրք խրկելու:

«Դեռ ստոյգ չենք գիտեր թէ ինչ ընթացք պիտի ունենան զօրքերը երբոր Չինացիներ հասնին, ու պէտքէս կարծիքներ կան աս բանին վրայ: Կալիֆայու օրագրութիւնը Հիւլիսայ կոչեալ կը ծանուցանէ թէ՝ առաջին գործը որ միտքերնին հաստատած են, Բախը կողմէ վերստին առեւմ զիտի ըլլայ. և որովհետեւ մէկ յարմարաւոր տեղ մը զօրքերուն շտեմարանին համար խիտ հարկաւոր է, հաւանական կերպէս աս բանը: Եւրիշները՝ ասոր ներհակ կը հաստատեն թէ ամեն գորքերը պիտի միաբանին ու իսկոյն յարձըրկելու են Պիֆինայ մայրաքաղաքին վրայ:

ՆԻՊՈՍ

«Հաւանական կը թուի թէ քիչ ժամանակէն ետքը պատերազմ պիտի ծագի անգղիացոյ և Նիպոլացոյ մէջ, որովհետեւ նորոգած են ասոնք իրենց առջի ելուզակութեան սովորութիւնը, անգղիացոյ սահմաններուն մէջը:

ՓԻՆԶԱՊ

«Եւստամբը խռովութեան և անկարգութեան վերջին աստիճանը հասած է: Բախը և Սահարա ջայն և իր պաշտօնատարները ջանք կրնան կարգ և կանոն պահել զօրաց մէջ, բայց դուր տեղը կաշխատին. մինչև հիմայ չի վճարված թոշակնին տալով

ու համոզելով զանոնք ընծաներով: մեծ անկարգու-
թեան մէջ ձգած են իրենց զօրքերը: Լազարիսն
բոլ խումբեր զբաղած են ամեն տեղ յախշտակու-
թիւն ընել, երկրին բերքերը աւերել ու գեղերը
այրել:

ՔԱՂԱՔԻԱ Ի ՍԻՐԵՐ

Քաղաքիս հրկիզութիւնը կոտորանքներու պէս լըս-
ւածին պէս՝ Սահախաւ Լըքան իսկոյն հրաման
ըրեր է Բարձրագոյն Իրանը պաշտօնատարներուն
որ աս արհուալի զիպուածին զոհ եղած ողորմեալնե-
րուն օգնութիւն ըլլայ: Ուստի Տէրութեան կողմա-
նէ հարկը յիսուն հազար զուռուշ բերաւ հոս
Քաղաքիս շրջանաւ, ու քսանը հինգ հազար ռիսա-
պիւր, կարօտելոյ բաժնելու համար. և ինչպէս
կը հաստատեն արժանահաւատ անձինք, ուրիշ ա-
ւելթով ալ մայրաքաղաքէն օգնութիւն սկսի գոյ
անոնց:

Լսկեց զատ՝ Ս. Լանկուն և Ս. Զանուն քա-
ղաքիս երեւելի վաճառականները, որոնք կոտորան-
քներու պէս զայն անցած շարժու, յատկապէս ու
զարմութիւն ժողովուրդէն կրակէն վնաս կրող խեղճե-
րուն համար, շատ սիրով ընդունին են զանոնք բո-
լոր եւրոպացիները, մանաւանդ Ս. Լէօն և Ս.
Կլաւանի անւանի վաճառականները, ու իսկոյն
սկսեցին են ձեռնառն ըլլալ անոնց դրամ ժողովուրդ
համար:

Պէտք օղլու լաւագոյն Սարիս եկեղեցւոյն կից վան-
քին մէջը ժանտախտի զիպուած մը պատահեցաւ է,
բայց առողջութեան հոգաբարձուն շուտ մը հար-
կաւոր եղած զգուշութիւնները ըրեր է, հիւան-
դութեան առջըլ տունելու համար:

Լս պատճառով՝ կոտորանքներու պէս են եկած
Քաղաքիս շրջանաւ քաղաքիս հետ հաղորդակցու-
թիւն ընելու հրաման չունեցաւ:

Լնցած շարժումն կրակէն ելլած տներուն,
խանութներուն և ստոյգ թիւը իմանալով, կը
փութանք հասարակութեան ևս ծանուցանել:

4000 տուն, 2000 խանութ, 10 մէկթիւ,
29 մէկթիւ, 7 սինաւուն, 13 բաշիք:

Կիրիսու վերջին լուրերը կը հաստատեն թէ՛
զիպուած վերջացեր է ան կողմին ապրտամբութիւ-
նը. վասն զի Սփաքիայիները ևս չեն սղանդեր են
(յամանեան Տէրութեանը):

Լմուտ 16 ին՝ անդղիական Ֆրէկաթ մը և դոր-
վէզ մը Սիրս հասեր են քանի մը ապրտամբներու
զիպուածներով և 200 հեղինայիներով, որոնք կի-
րիտ դայած էին օգնութիւն ընելու, ու հիմա՛ լս-
թէնք կը դաւանան եւրոպական նաւերով, որովհետեւ
փութանք աշխատեցան:

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԻՍԻՐԵՐ

ԼՆԳՂԻՆ

Ի իմրելու. 1 յուլիս 1841:

Քաղաքիս առուս որը հասարակօրէն արթննալու
վրայ է ու օրէ օր բարի փոփոխութիւններ կը ըսն ապրա-
նաց գիններուն վրայօր:

Լամբակ: Քանի մը շարժե է որ շատ կուզի. ու
թէ՛ զէ ու բաւական ապրանք կայ քաղաքիս մէջը, բայց և
այնպէս առջի գիններէն կէս փէնտ ալ աւելի վրան դրաւ.
որովհետեւ Սէնթէստրի գործատուները խիստ շատ կը
բանին ու անկէ եկած ձեռագործ ապրանքները իսկոյն կը
ծախսին. աս պատճառով կը յուռնեք թէ բամբակները
ասկէ ետքը ալ աւելի ուղղելու են:

Շէհրի: Առ ապրանք 13 շէհրի կը մտնային հոն.

տրքեթութիւնը, բայց թուէ. որովհետեւ շատ ձէհրի
կայ ու ապրանք ունեցողները ծախելու կարօտութիւն
ունին:

Տորոն (քէօք պոյա): Լնշարժութեան մէջ է, ու 48-
49 շէհրի գինը անուշով միայն է, ամենող չի կայ. 3000
պարսպէն աւելի տորոն կայ քաղաքիս մէջը. թէպէտեւ
Լ իմրելու շամար շատ բանկէ, բայց ապրանքը թուէ
ըլլալուն համար, յիշեալ դուռնորը խիստ շատ կերելի:

Բուրդ: Ենթադրուի որ ըլլալով, հոս ալ շատ
վաճառականներ ծախու առնելու սկսեցին, անոր
համար գինները հաստատ են հիմա՛, ու կը յուսացի թէ
ալ աւելի կուզի աս ապրանքը:

ԳԼԳՂԻՆ

Սարիսիս 9 յուլիս:

Լամբակ: Թուէ. Սպորտա ի լու տեսակ ապրանքը
միայն գիրտովաճառ է:

Սևադր: Լս շարժ 125 պարսպի շափ վաճառվե-
ցաւ. Իրանները գէշ չէ աս ապրանքին վրայօր. առջի
գինները կը յուսանք թէ կը բարձրանան, բայց բարձրնալու
ալ չըլլան, հասարակօրէն կը կարծրի թէ չեն իջնար:

Շէհրի: Թէ՛ զէ աւելի գործարէն գնոյ առնելու հրաման
ներ կո. դան, բայց 2 1/2 ֆունթէն աւելի գին չեն իտար
կէս բիւրդովին հա հար. ապրանք ունեցողները 2 1/2 կու-
ղին, բայց չենք յուսար որ կրնան ստանալ յիշեալ գինը:

ԶՄԻՌՆԻՆ

25 Յուլիս:

Լնցած շարժումն ահա ինչ հրկիզութեան պատճառ-
վը գրեթէ փոփոխութիւն մը չեղաւ քաղաքիս առու-
տուններուն վրայօր ու նշանաւոր գործատուներն մը
ալ չեղաւ:

ԼՆԳՂԻՆ ԻՐԱՐԱՏԵԼՆ. աս (Օրագիրը
շարժութիւն անգամ մը կը արգիլի:

Տարեկան ստորագրութեան գինը՝ 120 զուռուշ է,
կանխիկ. ով որ ուզէ կրնայ ստորագրել:

Իզմիր՝ օրագրութեան ապրանքը:

Պէտք՝ Սէնթէստրի Իզմիրի Սաւաւանեան Գաւիթ
աղային գրատունը:

Պուրտա՝ Քաղաքիս Սատթէստր ու Գրիգոր աղայ-
ից մաղալան:

Լէքանի գրիս՝ Լըղալանեան Կարապետ աղային մա-
ղալան:

Տորպէ (Լաֆա) մեծապատիւ Սուրատ Լըղայի
գրատունը:

Թրեստ՝ Լըկան Գրիգոր աղային գրատունը:

Իրիզում՝ Տակորճանեան աղայ Սարգսին մաղալան
Լէն՝ Քաղաքիս Տարութիւն աղային մաղալան:

Տիարպէրի՝ Պարօն Կամիանոսին մաղալան:

Լաշ՝ Պըրքլընեան աղայի եղբարց մաղալան:

Պաշտատ՝ Լնշարժի առաջին թարգման աղայ Սա-
չիկին տունը:

Գաւրէթ՝ Լըկանեան Կաղարեանց, Տակոր աղային
վաճառատունը:

Պուրտա՝ յարդի պարոնաց Լըղանուր որդեղ և ընկե-
րաց վաճառատունը:

Սիւր և ուրիշ կրնայ մասնաւոր բան մը տպել տալ Լը-
արս Լըրաւաւանին մէջ՝ 40 փարայ հասուցանելով
ամեն մէկ սողին համար. թէ որ տրպիւնու բանը արժա-
ւոր համարի օրագրութեան վերատեսուչը:

Ի ՏՊԱՐԵՆԻ ՍՏԵՓԵՆՈՍԻ ՊԵՊՈՆԵՆ:

ՅԵՅՏԵՐԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ճանապարհորդներուն, ապրանքներուն, գրեթեւ, և ուրիշ բաներուն, որոնք Լստրիացի Լցարի
ընկերութեան շրջանաւորով փոխադրեցան 1840 տարւան մէջ:

Ճանապարհորդութեան թիւը :	Ճամբորդ- ներուն թիւը:	Լսած վարձը ֆիօրին :	Գիրերուն թիւը :	Լցարանք		Պզտիկ կտոր ապրանքներուն թիւը :
				Պալեանե- րուն կամ մնտ.թիւը:	Դանրու- թի վէճի խանութար:	
24 Ճանապարհորդութիւն Թրեստու և Կոստան- դնուպօլի մէջ :	9661	3,529,527	87,396	25,629	38,359	7206
22 Ճանապարհորդութիւն Կոստանդնուպօլի վ. օ- լոյի, Սէլանիքի, Լէզք- սանդրիայի և Լստրես- տանի մէջ :	9465	220,507	2162	1558	2416	485
155 Ճանապարհ. Թրեստու և Վենիսի մէջ :	15053	8,077,884		5786	9199	10,892
20 Ճանապարհ. Թրեստու և հարմայիայի մէջ :	2569	508,903		1555	2047	3168
64 Ճանապարհ. Թրեստու Լնքանայի և ուրիշ նա- ւահանդիսաներու մէջ :	5138	213,826	2351	559	1364	230
285 Ճանապարհորդութիւն 1840 ին :	38886	12,550,647	91909	35087	53385	21681
245 " 1837 ին :	27930	10,963,126	79812	23251	40366	15561
40 " աւելի 1840 ին :	10956	1,587,521	12097	11836	13019	6120